

він підвладний «старінню» і потребує ліквідації частини мертвого потенціалу та постійного оновлення.

Практично всі розглянуті вище визначення так чи інакше спираються на трактування поняття «ресурси підприємства», та враховують факт досягнення цілей за допомогою ресурсів.

Отже, проведений нами огляд наукових джерел дозволив прийти до висновку, що найбільш розповсюдженим є трактування поняття «потенціал» підприємства, як сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей. Крім того, іноді потенціал підприємства визначають як можливість продуктивних сил забезпечувати певний ефект.

ЛІТЕРАТУРА

- Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики / Л. И. Абалкин. – М. : [б. и.], 1981. – 453 с.
- Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; пер. с англ. под ред. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
- Голубничий В. Кооперация / В. Голубничий // Энциклопедия Украинизма: Словникова частина / під ред. Л. Кубійовича. – Львів : Молоде життя, 1994. – Т. 3. – 1125 с.
- Игнатенко Н. Т. Производственно-ресурсный потенциал территории / Н. Т. Игнатенко, В. П. Руденко. – К. : [б. и.], 1986. – 447 с.
- Круглов М. И. Стратегическое управление компанией : [учеб. для вузов] / М. И. Круглов. – М. : Русская деловая л-ра, 1998. – 768 с.
- Кузнецов Б. Л. Введение в экономическую синергетику / Б. Л. Кузнецов. – Набережные Челны : КамПИ, 1999. – 403 с.
- Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : монографія / А. В. Куценко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
- Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2002. – 310 с.
- Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М. : [б. и.], 1960. – Т. 23. – 652 с.
- Отенко И. П. Методологические основы управления потенциалом предприятия / И. П. Отенко. – Х. : Изд-во ХНЕУ. – 2004. – 215 с.
- Отенко І. П. Потенціал підприємств і його види / І. П. Отенко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2001. – № 4 (2). – С. 18–21.
- Ревуцкий Л. Д. Потенциал и стоимость предприятия / Л. Д. Ревуцкий. – М. : Перспектива, 1997. – 124 с.
- Ресурсный потенциал экономического роста / [Н. П. Фигурнова, Е. В. Красникова, А. М. Бабушкина ; ред. : Л. И. Абалкин (рук.) и др.]. – М. : Путь России, 2002. – 567 с.

УДК 338.45:330.341.1(477)

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

А. В. Шаперенков, кандидат економічних наук

Світова практика свідчить, що подальший прогрес розвитку суспільства може бути забезпечений тільки на основі пріоритетного фінансування інноваційної сфери [1]. Отже, щоб активізувати вітчизняні як теоретичні дослідження, що стосуються як основ формування інноваційно-технологічного розвитку – інно-

ваційного потенціалу, і практичного механізму його ефективного фінансового забезпечення.

Дослідженню питань формування ефективного фінансового механізму забезпечення інноваційного потенціалу присвячені численні праці як зарубіжних, так і вітчизняних учених: J. L. Kellog, С. Роджерс, І. Бланк, О. Волков,

Ю. Генералова, А. Дук, Е. Забарна, В. Зянько, Н. Кульбака, Л. Леонт'єв, В. Осецький, І. Федоренко, А. Швиданенко та ін. Проте через наявність системних проблем адекватного механізму фінансового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні не існує, що негативно впливає на результативність як загальних інноваційних процесів, так і міжнародного статусу країни.

Постановка завдання. Враховуючи зазначене, метою статі є визначення загальних проблемних питань фінансового забезпечення інноваційного потенціалу України та окреслення основних способів щодо їх мінімізації.

Результативність процесів формування та розкриття інноваційного потенціалу залежить від зрілості їх теоретико-методологічного обґрунтування. На наш погляд, враховуючи результати попередніх досліджень, що стосуються сутнісного навантаження інноваційного потенціалу, його фінансове забезпечення слід розуміти як систему необхідних і достатніх фінансових умов щодо створення, накопичення, перерозподілу й ефективного використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку. Це визначення дозволить виявити та консолідувати фінансові можливості всіх етапів механізму функціонування інноваційної сфери від сприйняття нововведень, використання технологічного, економічного і ринкового ефектів до впровадження і комерціалізації досягнень науки у суспільно-му виробництві.

Сучасні процеси формування та розкриття інноваційного потенціалу вимагають кардинальної зміни і принципів засад його фінансового забезпечення. На наш погляд, система традиційних принципів формування та розкриття інноваційного потенціалу відбиває лише порядок впливу цього процесу на всю систему суспільного відтворення. Але вона не утримує порядку внутрішньої взаємодії та впливу окремих її елементів на загальну доцільність і результативність інноваційного потенціалу. Тому цю систему доцільно доповнити особливо важливим принципом, а саме: гармонічного поєднання серійного та поштучного фінансового забезпечення процесів формування та розкриття інноваційного потенціалу. Адже особливістю формування інноваційного потенціалу є його неконвейерне формування, що зумовлює і необхідність його поштучного фінансування.

На сучасному етапі проблематика фінансового забезпечення інноваційного потенціалу набула не лише актуальності в усіх країнах світу, але й вийшла за рамки суто економічних проблем. Це зумовлено як прагненням світових лідерів вийти з кризи на новій технологічній основі, так і сучасними тенденціями розвитку світової економіки, пов'язаних із НТП. Таким чином, у XXI ст. розпочалося формування чотирьох головних центрів наукового прогресу – США (35 % світових витрат на науку), Європейський Союз (24 %), Японія і Китай (близько 12 %) (рис. 1) [3].

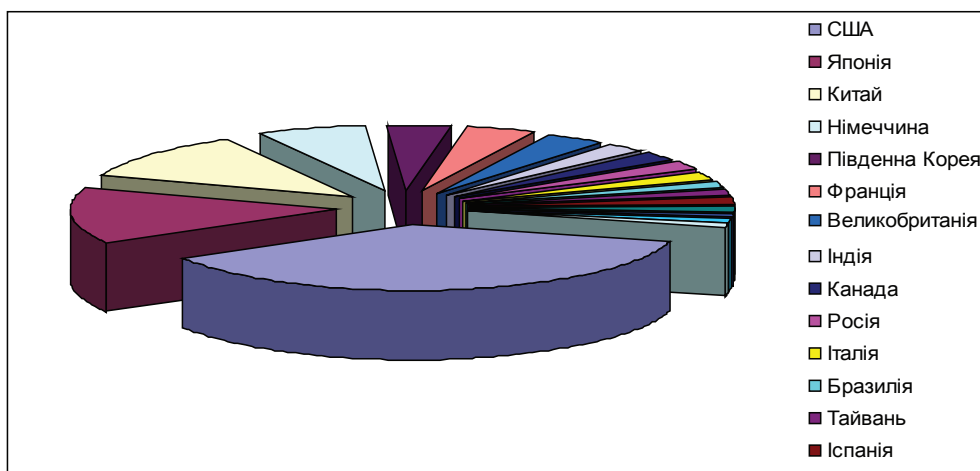


Рис. 1. Частка витрат країн в світових загальних витратах на науку в 2009 р., %

За прогнозними оцінками, світові витрати на науку виростуть в 2011 р. на 3,6 % і становитимуть 1,2 трлн дол. [4].

Одним із найбільш поширених показників, що характеризує інтенсивність фінансування

наукових досліджень, є показник наукомісткості ВВП (частка витрат на НДР у відсотках до ВВП). Динаміка наукомісткості ВВП України та окремих країн представлена на рис. 2.

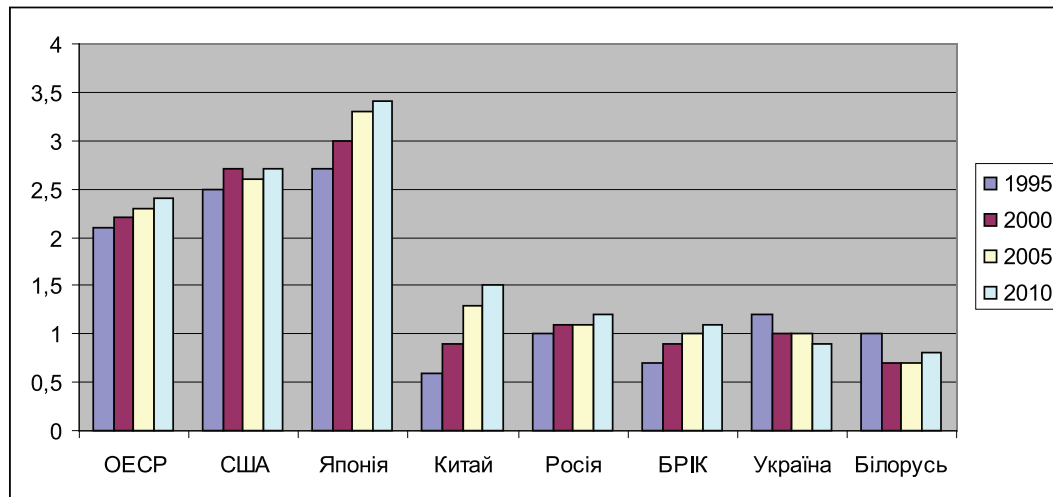


Рис. 2. Динаміка наукомісткості ВВП України та окремих країн упродовж 1995–2010 рр., % [5–7]

Отже, у розвинених країнах світу витрати на науку становить 2–3 % ВВП, зокрема, у США – 2,7 %, а у таких країн як Японія, Швеція, Ізраїль досягає 3,5–4,5 % ВВП. Європейський Союз поставив завдання збільшити витрати на НІОКР до 3 % ВВП [1]. За експертними оцінками, в майбутньому особливо значимими будуть результати Китаю та Індії [1].

В Україні в останні 20 років процес інтенсивності наукової і науково-технічної актив-

ності почав скорочуватися попри чітку тенденцію зростання загального обсягу витрат на інноваційну діяльність. Тенденція зростання загального обсягу витрат на інноваційну діяльність була перервана лише в 2009 р. (з 11994224,8 тис. грн до 7949907,9 тис. грн), а різке падіння показника наукомісткості ВВП відбулося вже в 2000 р. (порівняно з 1990 р. він скоротився майже втричі і склав трохи більше 1 %) (рис. 3).

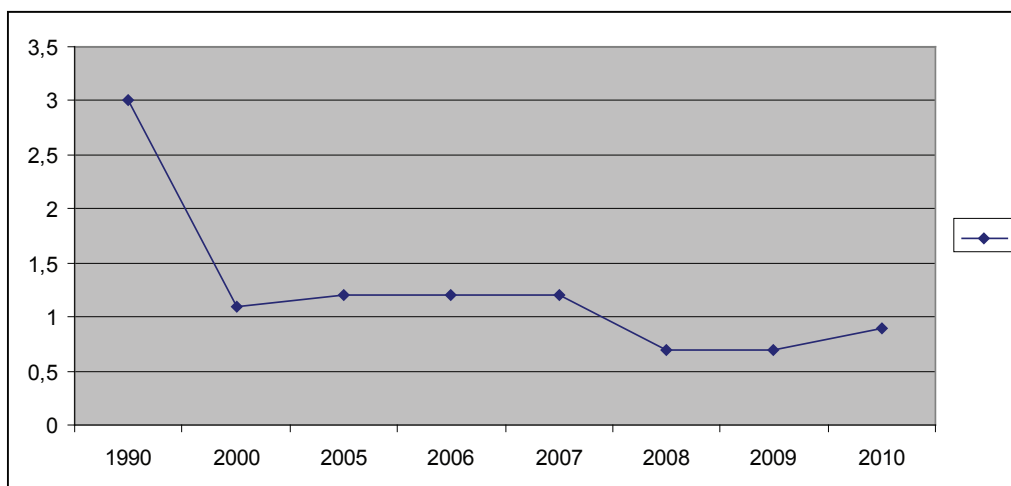


Рис. 3. Динаміка наукомісткості ВВП в Україні в 1990–2010 рр., % [7]

2008 р. показник наукомісткості ВВП в Україні знову скоротився майже вдвічі, а в 2010 р. становив 0,9 %, так і не досягнувши показника докризового періоду.

Проблему низької активності інноваційних процесів в Україні посилює проблема неефективної структури джерела фінансування інноваційного потенціалу, неефективного використання наявних фінансових ресурсів для реалізації державної інноваційної політики, розпорошеність бюджетних видатків між їх численними розпорядниками, відсутність ефективного механізму координації використання коштів за бюджетними програмами, низькі обсяги державного замовлення на новітні технології тощо [14].

Так, інформація про динаміку та структуру фінансування інноваційних процесів в Україні за джерелами представлена на рис. 4 та 5. Темпи росту фінансування інноваційних процесів у 2009 р. відносно 2005 р. за всіма джерелами є позитивними, а відносно 2008 р. є позитивними лише за джерелами позабюджетних фондів, власних коштів і коштів іноземних держав, за всіма іншими – негативними. Це, безумовно, пов'язано як із явищами світової фінансової кризи, так і зі сформованими деформаціями у сфері фінансування інноваційних процесів.

Аналіз структури фінансування інноваційних процесів в Україні за джерелами свідчить

про значну частку коштів Державного бюджету, кошти місцевих бюджетів і кошти іноземних держав у загальній системі фінансування інноваційного потенціалу (див. рис. 5).

Очевидно, що власні кошти замовників і позабюджетні кошти складають мізерну частину у загальній структурі фінансового забезпечення інноваційних процесів. Слід зазначити, що в Україні під час обстеження Держкомстатом України великої кількості підприємств виявлено причини, які гальмують інноваційний розвиток України, основною серед яких є нестача власних коштів (79,5 %), при тому, що більшість інновацій (85 %) підприємства впроваджують за власні кошти [15]. Отже, напрашується висновок про те, що загальнонаціональні фінансові потоки інноваційного спрямування і аналогічні потоки на підприємствах є скоріше різноспрямованими, а отже, неузгодженими. При цьому у країнах-лідерах світового науково-технічного розвитку ростуть як державні витрати на фундаментальну науку, так і приватні витрати, щорічний обсяг яких досяг 8–11 % ВВП, в США – близько 12 %, а в Україні лише 1,5 % [4, 7].

Сучасні теоретичні дослідження, присвячені розкриттю фінансових аспектів інноваційних процесів, необхідно суттєво поглибити через розширення практичних параметрів розвитку цих процесів і, зокрема, актуалізацію проблем фінансового забезпечення інновацій-

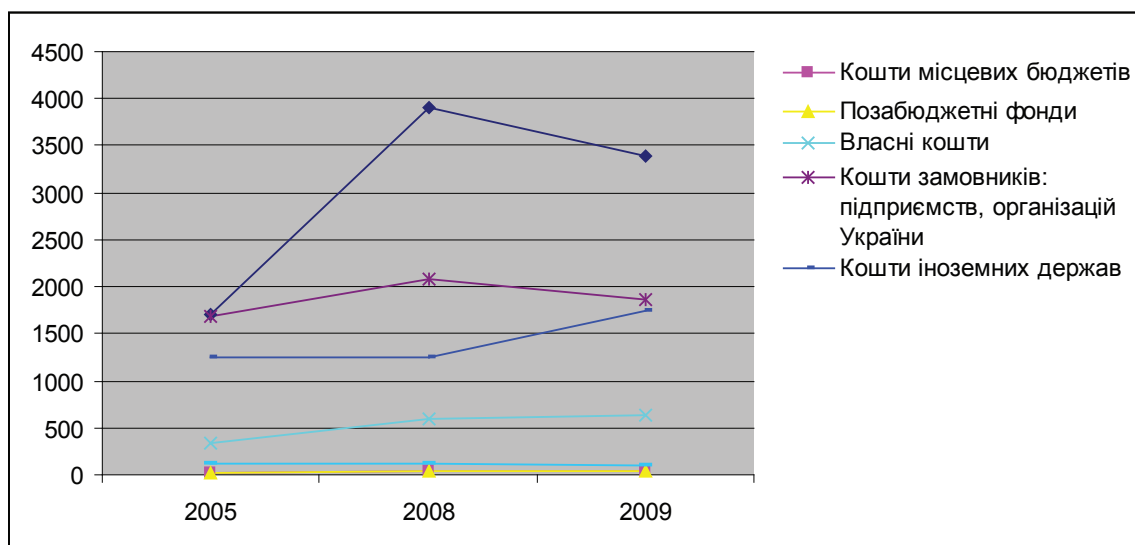


Рис. 4. Динаміка фінансування інноваційних процесів в Україні в 2005–2009 рр., за джерелами, млн грн [13]

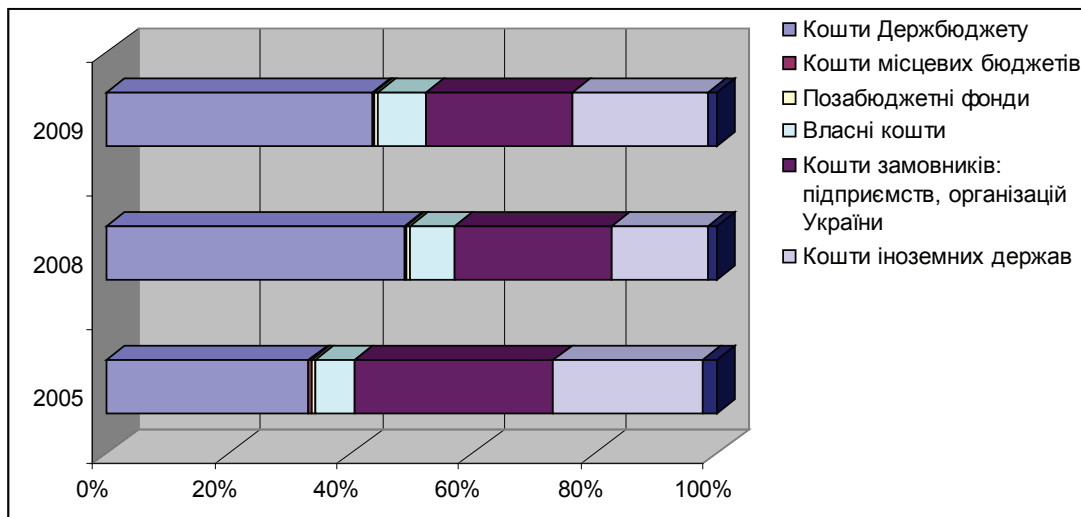


Рис. 5. Структура фінансування інноваційних процесів в Україні упродовж 2005–2009 рр. за джерелами, % [13]

ного потенціалу. Фінансове забезпечення інноваційного потенціалу – це система необхідних і достатніх фінансових умов щодо створення, накопичення, перерозподілу й ефективного використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку. Це розуміння дозволить виявити і консолідувати фінансові можливості всіх етапів механізму функціонування інноваційної сфери від сприйняття нововведень, використання технологічного, економічного й ринкового ефектів до впровадження і комерціалізації досягнень науки у суспільному виробництві. Крім цього, систему принципів фінансового забезпечення інноваційного потенціалу доцільно доповнити особливо важливим принципом – гармонічного поєднання серійного та поштучного фінансового забезпечення процесів формування та розкриття інноваційного потенціалу. Адже особливістю формування інноваційного потенціалу є його неконвейерне формування, що зумовлює необхідністю його поштучного фінансування.

Проблеми недостатньої інтенсивності фінансового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні посилює проблема неефективної структури джерел його фінансування і, зокрема, низька активність бізнес-сектора, неефективного використання наявних фінансових ресурсів для реалізації державної інноваційної політики, розпоршеність бюджетних видатків між їх численними розпорядниками,

відсутність ефективного механізму координації використання коштів за бюджетними програмами, низькі обсяги державного замовлення на новітні технології тощо.

Отже, перспективи подальших досліджень полягають у суттєвому поглибленні теоретичних досліджень, що присвячені розкриттю та систематизації фінансових аспектів інноваційних процесів і спрямовані на практичну активізацію альтернативних джерел фінансування цього процесу; концентрації зусиль держави на фінансуванні найважливіших базових технологій, що забезпечать перехід до нового технологічного укладу; розвитку системи приватно-державного партнерства при реалізації інноваційних проектів бізнесом; удосконаленні системи пільг і стимулювання інноваційної діяльності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шовкун І. А. Фінансові механізми інноваційного розвитку промисловості за технологічними укладами / Шовкун І. А. // Актуальные проблемы научно-технологической и инновационной политики в контексте формирования общеевропейского научного пространства: опыт и перспективы : материалы Международ. симпозиума, (Киев, 16–17 июня 2010 г.). – К. : Феникс, 2010. – С. 29–30.
2. Возняк Г. В. Банківське кредитування як джерело фінансування інноваційної діяльності на

- сучасному етапі / Возняк Г. В. // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 194–200.
3. Рогов С. М. Россия должна стать научной сверхдержавой [Электронный ресурс]: доклад чл.-кор. РАН / С. М. Рогова. – Режим доступа : <http://www.youngscience.ru/pages/main/analytics/3969/5466/index.shtml>. – Название с экрана.
 4. Кто и сколько платит за науку? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eifg.narod.ru/oruzienauka18-11.htm>. – Название с экрана.
 5. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2007 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.oecd.org/document/10/0,3343,en_2649_33703_39493962_1_1_1_1,00.html. – Title from display.
 6. Science and Engineering Indicators, 2006 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nsf.gov>. – Title from display.
 7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
 8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2001 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2002. – 330 с.
 9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2002 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2003. – 345 с.
 10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2004 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2005. – 350 с.
 11. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2006 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2007. – 358 с.
 12. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2008. – 360 с.
 13. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 р. : стат. зб. Державного комітету статистики України. – К., 2010. – 350 с.
 14. Архієреєв С. Державна підтримка впуску високотехнологічної та інноваційної продукції: зарубіжний досвід та висновки для України [Електронний ресурс] / Архієреєв С., Тарасенко Т. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/september08/6.htm>. – Назва з екрана.
 15. Китай догоняет Америку в науке [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fraza.ua/news/01.04.11/113193.html>. – Название с экрана.

УДК 330.362

ТЕЛЕОЛОГІЧНІ ТА КАЗУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АКТИВІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

В. В. Готра, кандидат економічних наук; М. Ю. Шеверя

Зважаючи на поглиблення ринкових відносин в Україні, посилення її ролі у світовому економічному житті необхідно дослідити механізми активізації стратегічного потенціалу національної економіки та її системних суб'єктів, спрямованого на формування національних, регіональних та корпоративних конкурентних переваг. Це може бути досягнуто лише на основі застосування сучасних

методологічних підходів, серед яких найбільш адекватним вважається системний аналіз, який дозволяє визначити фрейми системи національної економіки, означити її елементи та показати дію причинно-наслідкового зв'язку між ними.

Причинно-наслідковий аналіз висвітлено в працях І. Дуднік [1], М. Масарович [3]. Дослідники розкрили методологію дослідження